LUCAE DORASCENTII
PALIANENSIS
Philosophiae ac Medicinae Doctoris

DE USU CHALYBIS ATQUE MERCURII

In obstructione curanda

DISSERTATIO

Ad Virum celeberrimum Albertum Haller Gottingensem

Sub auspiciis Illustrissimi atque Excellentissimi

PRINCIPIS

D. MARCI ANTONII COLUMNAE.

ROMAE MDCCXLV.

Ex Typographia Komarek in Platea Sciarrae in Via Cursus.

Superiorum Facultate.

ILL^{MO} ATQUE EXC^{MO} PRINCIPI

D. MARCO ANTONIO COLUMNAE

LUCAS DORASCENTIUS PALIANENSIS
Perpetuam Felicitatem.

Raeſtantium Medicorum, MARCE ANTONI COLUMNA adoleſcens clariſſime, neque magna umquam copia, & ſemper magna laus fuit. Copia

ne

ne fuerit, id in caufa eft, quod ad Medici in arte excellentiffimi nomen tuendum neceffaria fit multarum artium, & facultatum cognitio : quas qui optime teneat, iifque ad morbos intelligendos, curandos, praecavendos pro fuo munere utatur, ille in animis omnium incredibilem parit admirationem fui, ita prorfus, ut tamquam coelo delapfus, & ab omnium bonorum auctore Deo humano generi ad falutem conceffus videatur. Sed quotus quifque eft, qui hoc ingenio, & labore fit confecutus, ut egregius Medicus, hoc eft artibus iis, quae ad Medicam laudem requirun-

tur.

tur, optime inſtructus haberetur? quotus phyſicam ſcientiam cum anatomica facultate, cum aſtronomia, cum rerum prope infinitarum, quae ad morbos curandos uſui eſſe poſſunt, cum animi, & corporis affectionum cognitione praeſtanti ita conjunxit, ut ſanandis aegrotis opportuna remedia uſquequaque praeſcriberet? Quae mecum ego cum reputarem, adduci non poteram, ut eorum judicio plane acquieſcerem, qui neſcio quid boni de ingenio meo, induſtriaque augurantes, auctores mihi fuerunt, ut in haec ſtudia diligenter incumberem: quod illi tamen hor-

tationibus ſuis, ac prope convicio pervicerunt. Itaque ad eam philoſophiae partem, quae mechanica dicitur, cognoſcendam primum me contuli; deinde, eximio praeceptore, qui mihi quadam divina virgula contigit, quaſi manuducente, in obſervandis morborum cauſis, & curationibus, in Medicorum ſcriptis, qui hac aetate peritiſſimi habentur, pervolutandis plurimum operae collocavi. Demum tentavi, quid ipſe poſſem, ſcripſique brevem Diſſertationem de uſu Chalybis, atque Mercurii: & cum admirabili deſiderio tenerer inſinuandi me aliquam in gratiam tuam, iter

mihi

mihi ad eam praemunire hoc munuſculo volui. Ut autem id facerem (quamquam Dei munere ſingulari in eo ſum Oppido & natus, & educatus, quod Pater tuus in Latio celeberrimum ſumma cum poteſtate obtinet) ne vivam, ſi me aut divitiae, quibus abundas, aut generis tui claritas, aut quicquam denique praeter maximas tuas, & jam nunc omnium ſermonibus celebratiſſimas virtutes incitavit: Nam opulentorum, qui honeſta ſtudia ſpernant, non modo non ambire, ac perſequi, ſed aſpernari etiam, ac refugere amicitias ſoleo, non ſemel expertus, nihil eſſe ejuſ-

modi

modi hominibus importunius; generis autem nobilitas, quae in Te quidem summa est, in iis demum habet aliquid gloriandum, qui faciunt id, quod Tu, hoc est in iis, qui omni ope moliuntur efficere, ut ne minus ipsi splendoris posteris suis tradidisse, quam a majoribus accepisse videantur. Itaque colunt Te quidem homines, & observant, ut optimi illius, omnibusque virtutibus, quae Viro Principi, & in alta fortuna dignitatem tenenti apprime conveniunt, ornatissimi Fabricii Columnae filium; sed multo Te, mihi crede, impensius colunt, quod eam te-

viam

viam ingreſſum, aut potius in ea jam longe progreſſum vident, in qua ſi, ut ſpes minime dubia eſt, perſtiteris, non ille apud poſteros candore illo, atque altitudine animi, magnificentia, integerrimis moribus, religione praeſtanti, quam Te filio, clarior ſit futurus. Jam enim poſſunt ex Te ipſo quam plurima magiſque propria tuae laudis argumenta deſumi, ingenium excellens, acre, ac indefeſſum litterarum ſtudium, bonarum artium cognitio tanta, quantam Tu cum paucis aliis in iſtam aetatis viriditatem cadere poſſe docuiſti; tum quod praecipuum

eſt, ita compoſiti mores, ut juventus tua multorum ſenectuti exemplo eſſe poſſit. Vel ſuperioribus his diebus, cum e Senenſi Ptolemaeorum Collegio, ubi nominis tui ingenti fama relicta ſtudiorum curſum confeceras, in Urbem veniſſes, Teque in aula Palatii Quirinalis eorum ſpecimen dantem Sapientiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. coram audire voluiſſet, quanto, Deum immortalem, acumine ingenii, doctrinaeque apparatu, quanta ſermonis copia, & elegantia, quanta omnium, qui aderant, Tibique argumenta propoſuerunt;

Car-

Cardinalium, Praesulum, non approbatione tantum, verum etiam admiratione de altissimis rebus disseruisti! Mathematicis nempe, Physicis, Theologicis, & ad Jus Pontificium pertinentibus. Quo factum est, ut idem Pontifex ingeniorum acerrimus aestimator, qui Te praesens honore numquam aliis tributo ornare voluit, Praefecturam Palatii Tibi ultro detulerit, nec sine magna commendatione virtutis, & sapientiae. Attigi breviter ea, quae me potissimum, ut hanc meam Diatribam tuo nomini inscriberem, impulerunt. Parvum munus, fateor;

ſed & a magno animo proficiſcitur, & majora alia, ut mihi meis de ſtudiis ſperandum eſt, ſubſequentur, ſi hoc Tibi non ingratum fuiſſe cognovero.

DE USU CHALYBIS
Atque Mercurii
IN OBSTRUCTIONE CURANDA
DISSERTATIO.

Eruditissimo, Amplissimoque Viro Alberto Haller
LUCAS DORASCENTIUS
S. D.

Llustrium Virorum fama, cum ubique terrarum diffusa est, hoc potissimum habet, ut eorum gloriam cujusque generis, & conditionis hominibus notam efficiat; immo vero, cum de litteris agitur, ad illos etiam perveniat, qui eas tantum a limine salutarunt, aut primoribus labiis attigerunt. Quod cum optime tibi perspectum sit, nihil sane miraberis, eruditissime Haller, cur mihi tantum honoris tribuere audeam, ut ad te scribam Epistolam, testem meae obsequentissimae erga te voluntatis: mihi, inquam, qui licet aetate, & ingenio non sim cum caeteris, qui Romae vivunt, Medicinae cultoribus comparandus, tamen ope, ac praesidio commentario-

rum,

rum, quos, doctis Viris plaudentibus, ad communium studiorum utilitatem edidisti, confido me in re Medica non mediocriter profecturum. Quid ni? Antonius Cocchius nemini ignotus, tibi vero notissimus, quem Numine dextro studiorum meorum optimum ducem, ac magistrum sum nactus, tanta eos copia eruditionis abundare testatur, ac novis adeo experimentis, observationibus, argumentis esse tam luculentos, ut ea de causa hujus te aetatis, quae floret maxime laude litterarum, secundum nemini censeat. Boerhaavii institutiones adhuc lumine carerent, ac frustra id expectassent, ni boni superi Hallerum tandem dedissent, qui eas optime illustraturus, pulcherrimarum rerum thesaurum nobis optantibus aperiret. Dicam quod sentio; non assentandi gratia. Ubinam major, quam in his tuis commentariis, aut in rebus quam difficillimis pertractandis ingenii vis, aut felicitas in solvendis, aut facilitas in explicandis? Haec sunt mehercule, quae ita me tibi addictum reddidere, ut gloriae tuae praedicandae, &, quantum fieri per me potest, amplificandae desiderio exardescam. Nec vero istud aut mediocre est, aut obscurum, aut hujusmodi, ut silentio praeteriri possit. Nam cum Medicis, iisque vulgo celebrioribus tanta contentione decertavi,

quan-

quanta numquam antea ulla in causa: et jure quidem, ac merito. Quis enim causam, quae optima sit, lucis in sole defendendae suscipere nollet, lubenterque pro viribus sustinere? Caecutiunt plerique hujus saeculi Medicorum, qui si forte gravissimorum hominum scripta vel non intellexerunt, vel etiam (quod turpius est) pervolutare, & cognoscere neglexerunt, ad suam tegendam vel inscitiam, vel ignaviam, ajunt id omne supervacaneum sibi videri, quod lucubrare scriptores aetatis nostrae, ac typis edere voluerunt. Crede mihi humanissime Haller, nimis acerbum, nimis asperum est indoctos istos etiam in magnis, clarissimisque civitatibus triumphantes intueri; qui non modo freti popularibus auris, sed etiam plausu virorum principum celebrati, ubique se jactant, atque adeo inscitiam cum incredibili temeritate conjungunt, non sine magno sapientum dolore, & iracundia. Quoniam vero se sola virtus contenta est, neque insani vulgi honoribus eget, ad Te, Vir clarissime redeo; quem cum audiverim multum operae insumsisse in Boerhaavio Lugdunensi Professore observationibus illustrando, enixe rogarem, & obtestarer, ut, quae jam edidisti, ad me mitteres; si mihi, ut sunt, ad manum non essent; ne, qui gloriae tuae faveo, tuorum

ope

operum jucundiſsimo fructu diutius carerem, ſimulque labi occaſionem permitterem communicandae cum aliis doctrinae tuae, quae in eiſdem operibus maxima continetur. Nunc judicium de quodam Opuſculo meum legendum tibi, atque, uti ſpero, approbandum exhibeo.

Prodiit nuper in lucem Oratio Botanica, quam philoſophus quidam e Medicorum Collegio in horto Academico habuit. Hoc unum captu mihi difficile viſum eſt, quod ille ait: *Quoties; dum obſtructionibus per Chalybem medebamur, eas nos vidimus in ſcirrhum, aut cancrum inſanabilem permutatas? quoties nos hydrargyrum, & caetera, quae ab eo ſunt per medicamenta, ſumus execrati, dum tantos ab iis vidimus fluctus, tempeſtateſque excitatas, ut quid conſilii caperemus, neſciremus?* Qua quidem in re fugit philoſophum ratio, mea quidem ſententia. Ejus enim obſervatio futilis eſt, quippe quae non ex accurata hiſtoria, non ex enumeratione juvantium, ac nocentium, non ex cadaverum ſectionibus deducta ſit. Utinam vero ex iis, quae diximus, profecta eſſet. Tunc enim de indole morbi perbelle ille, atque caeteri judicaſſent; eſſentque cautiores in quibuſdam tractandis medicaminibus; neque ille tam praeceps in affirmando fuiſset: *Chalybem in cancrum, & ſcir-*

& scirrhum permutare obstructiones, & hydrargyrum fluctus, tempestatesque excitare.

Jure optimo culpanda ejus opinio est, quem non puduit duo illa medicamina ex Chemia explodere, mortalium generi utilissima, ac nobilissima scientia, cujus unius est virtutes terrae multiplices investigare. Saepe cogitabo de illa vulgari observatione, quae non habetur in ante dictis; praesertim vero cum Scriptoris illius observatio in duobus illis medicamenti generibus non parum mihi videatur experientia labefactari, quam Scriptor ille vel, ut par erat, minime attendit, vel numquam vidit. Quibus nos documentis si vellemus insistere, Chimicam scientiam longe profecto salutaremus, ejusque praecepta, quae a gravibus auctoribus nobis tradita sunt, contemneremus. Nam *falsum dicere ex bona ratione, turpe non est, falsum vero palam, negare sat est*, teste Quintiliano. Verum studia nostra locabimus in defendenda viriliter veritate, & fideliter pro Chemia certabimus. Chemiam, sive spargiricam, quae ad salutem humani generis, atque ornamentum haud contemnendum inventa est, jam dudum sopitam, in lucemque deinde revocatam quidam dixerunt, non secus ac fulmina tormenti bellici, ad communem lanienam, atque perniciem. Hanc scien-

tiam a Daemonibus filiabus hominum datam in pretium amoris putarunt nonnulli: qui error sane antiquissimus ex eo duxit originem, quod illi sensum Scripturae genuinum assecuti non essent Genes. 6. 2. Scriptorum catalogum non est facile texere, qui de hoc argumento disseruerunt: praecipui tamen sunt, Osvvaldus Crollius, Beguinus, Joannes Hartmannus, Joannes Petrus Faber, Le Mery, Le Mort, Basilius Valentinus, Paracelsus, Rogerius Baco, Raymundus Lullius, Joannes Rudolphus Glauberus, Joachimus Beccherus, Ettmullerus, Boerhaavius, Hoffmannus, Poterius, & alii complures. Inter mineralia siquidem, quae eruuntur ex visceribus terrae, quae centrum, seu matrix elementorum omnium appellatur, & in quam elementa projiciunt sua spermata, & semina, quae terrae sinu foventur, ac digeruntur, chalybs, & hydrargyrum computantur. Priusquam vero utrorumque mineralium vires, naturamque investigem, de obstructione, scirrho, nec non cancro, quantum brevitas hic necessaria permittit, quaedam notanda judicavi: ac primum de obstructione.

Obstructionem Hermannus Boerhaavius in aphorismis de cognoscendis, curandisque morbis numquam satis laudatis definivit, dicens,

cens, *quod sit obturatio canalis, transitum tollens liquido, per eum transjiciundo, vitali sano, vel morboso, orta ex excessu molis transiturae supra capacitatem vasis transmissuri*. Est autem duplex obstructio, eorum sententia, qui Medici habentur accuratissimi; quarum unam oppilativam ab humore vas infarciente; attenuativam alteram, per collapsum vasorum, atque viarum dicere solent. Cuique Medicorum notum est, has ab humore crasso, deside, tenacique proficisci: deque his sapienter Thomas Warthonus Adenograph. cap. 11. scripsit, ac quinque modis contingere affirmavit. *Primo, in ipso aditu succi lactei in orificia venarum lactearum. Secundo, in transitu ejusdem per mesenterii glandulas. Tertio, in transitu sanguinis ex arteriis in venas per earumdem glandularum substantiam. Quarto, in canalibus aquosis, vel lymphae ductibus. Quinto, in nervis*. Canalium praecipue de nomine, in quos massulae sanguineae confestim impelluntur, ocyusque deferuntur, qui obstructionibus magis obnoxii sunt, arteriosi, venosique fere unanimi consensu nuncupantur. Perpensa generalissima obstructionis idea, istiusmodi aliquod exemplum afferre decrevi in dissert. de Chlorosi, quae, Deo dante, proximo anno in lucem prodibit. Dum ergo arteriosi, & venosi canaliculi,

 qui

qui per uteri ſubſtantiam ſerpunt, obſtructionem in virginibus patiuntur, morbus Virgineus, ſeu Chloroſis confeſtim accidit: cujus aetiologiam repetere libet a ſanguinis impuri, & humorum viſcidorum, ac minus motui aptorum abundantia, tum ob deperditum tonum, vigorem, ac vim ſolidarum partium, maximeque viſcerum chylificationi inſervientium, quae ſunt ventriculus, inteſtina, hepar, lien, ac pancreas: tum ob ipſarum ſanguificationi inſervientium robur labefactatum in machina noſtra; ut ſunt arteriae, venae, cor, ac pulmones. Nam dum partes noſtri corporis fibroſae, & vaſculoſae minus poſſident motum oſcillatorium, non fiet illarum contractio, adeo ut in arcum diſtentae abbrevientur; & in lineas diſponentur rectas, neque accedent circa cavitatis axem, neque ad humores valide appellendos erunt idoneae; atque ita ſanguinis circuitus tardior, lentiorque evadat neceſſe erit; & hinc ſeparationum aeque, ac excretionum negotium ſaluberrimum imminuitur. Unde ſordes excrementitiae viſcidae, biliosae, ſalſae, ſeroſae, quae in hepate, renibuſque ſecerni, ac foras ejici debent, maxima ex parte retentae; impurum plane, ac intemperatum reddunt ſanguinis ſerum, & ſuccum nutritium. Temporis decurſu

cursu fibrae motrices extremorum in cute vasorum, ex Ruyschii injectionibus stupendis primum rite cognitorum, proprio ac naturali destituuntur robore; & sic tam sudor, quam Santoriana separatio impeditur; unde in corpore reticulari Malpighii, sive reticulo cutaneo, cuticulam inter, & cutem circumposito, a tincto sero pallidus, & subalbidus, immo plumbeus, livescens, aut virescens color cum aliqua corporis intumescentia deprehenditur; quo fit, ut ipsa nutritio impediatur. Similiter contingere videremus obstructiones, si cadavera sedulo introspiceremus, quorum sectiones si quis optaret, Sepulchretum anatomicum Boneti adeat: maxime autem eas videremus in imi ventris visceribus, praesertim vero in binis meseraicis arteriis, quarum superior per tenuia, inferior per crassa intestina perreptat, & utraque arcum, insulamque constituit. Cerneremus has quoque in ramo dextero, sinistroque coeliacae, quae proxime supra mesentericam ex aorta prodit, arcum facit antrorsum, deinde retrorsum flectitur; qui quidem rami per lienem, pancreas, ventriculum, & hepar proserpunt; quorum diameter in principio ampla manifestatur, in extremitatibus vero in angustiorem pergit. Dum igitur massulae sanguineae, quae in conica impelluntur vasa per

dia-

diametrum ampliorem, non difficile tranſmittuntur, (in extremitate ſiquidem canaliculi cylindrici fiunt) valida contractione humorem ſanguineum, quo nullum animal caret, appellunt. Si igitur teretes maſſulae fiant majores vaſis cylindrici, conicique diametro, tranſire nequeunt. Quocirca in ramis meſeraicis, ac coeliacis obſtructiones contingunt: & cum nos mechanica & hydraulica doceat, fluida in corpore humano alia aliis motibus ferri, tunc illa oblique, ac retro incumbunt, & urgent. Nequeo ferre Michelotti ſententiam, pace tanti viri, dum ait p. 35. 38. *Craſſa fluida dicenda, non quae particulas habent maximas, ſed ea, quorum particulae difficulter trajiciuntur*. Idcirco enim particulae, vel nullo pacto, vel ſaltem difficile trajiciuntur, quia ſunt craſſae, atque maximae, ac dum ſibi invicem cohaerent, inde moles fluidorum maxima efficitur, dum mutua vi ſeſe per vaſa trahunt particulae diverſae maſſae ſanguineae, & ſic oritur cohaerentia. Cohaerentiam divinitus Elem. phyſic. Petrus Muſſchenbroekius definivit. *Eſt ea corporum conditio, qua partes quomodocunque, & a quacunque cauſa conjunctae, divulſioni reſiſtunt, ita ut eadem vi a ſe mutuo ſeparari nequeant, qua aut ſolae moveri, aut ſibi tantummodo impoſitae, ſejungi iterum potuiſſent, ſed vim*

poſtu-

postulent multo majorem. Idipsum confirmare in venis ejusdem generis supervacaneum non erit: nam ex demortuorum sectionibus quaedam obstructiones deprehensae sunt, ut Bonetus, Willisius, Blancardus, Wepherus, Pechlinus, aliique indubiam fidem faciunt. Quin etiam nos experientia edocti sumus, quod sinus durae meningis, qui triangulum imitantur, sive quatuor sint, ut Ortlobius, & Vieussenius demonstrarunt, sive quatuor supra quatuor, ut eos Winslovus enumeravit, nec non jugulares internae venae sanguine mucoso, crasso, deside infarctae sunt, immo substantiam fere polyposam referunt. Et ratio in promtu est: cum enim istae venae impulsu destituantur, inde tardior, lentiorque fluidi sanguinei motus exoritur. Hinc non miramur obstructiones natas esse, si particulae sibi invicem cohaereant.

Longe adhuc prolixius, & accuratius hujuscemodi afflictionis proximam causam tradidit gravissimus Auctor noster in suis aureis aphorismis, dum num. 108 ait. *Obstructio oritur ex angustia vasis magnitudine molis fluxurae, vel utrisque concurrentibus*. Quicquid igitur potest haec tria facere, hoc est angustare vas, cruorem desidem per ipsamet vasa appellere, & quicquid simul potens est vas arctare, & sanguinis massam

ſam minus ad motum fluidam reddere, cauſam procatarticam, ſeu remotam nuncuparem. Quae ſiquis plenius intelligere cupiat, Hermannum Boerhaavium; nec non ejus commentatorem Gerardum Van Swietenum de obſtructionibus conſulat. Nunc ordo poſtulat, ut affectionis ſcirrhoſae naturam diſpiciam.

Scirrhus communiter eſt tumor durus, renitens, concolor, indolenſque. Quamvis autem eum diſtinxerint in legitimum, ſeu exquiſitum (quam deſcriptionem diſertis verbis apud ſenem Galenum legimus) tamen diſtinctio illa conſtans non eſt. *Exquiſitus igitur ſcirrhus tumor eſt præter naturam, ſenſu carens, & durus. Non exquiſitus autem non omnino quidem ſine ſenſu eſt, ſed agere tamen admodum ſentit. Qui igitur ſine ſenſu, incurabilis eſt; qui vero hebetis ſenſus eſt, non quidem inſanabilis eſt, tamen non facilis curatu:* quam opinionem etiam in Boerhaavii aphoriſmis Van Swietenus commemorat. Ejus morbi ſedem fuiſſe glandulam didici ex nonnullis Auctorum obſervationibus. Inter recentiores quidem laudatus Heiſterus anno 1725. Glandulam Tymum deprehendit in puero tredecim annos nato hectica extincto, ſcirrho induratam, moleque ingentem. Idem Auctor glandulam dorſalem a Magno Veſalio delineatam, ad ovi gallinacei magni-

gnitudinem auctam. Unde esophagus ita comprimebatur, ut nihil amplius transire potuerit. Philippus Verheyenus observavit ex dorsalium glandularum tumore, ac scirrhositate patientem prae inedia misere obiisse, omni scilicet via cibo potuique ad ventriculum praeclusa. Post sectum enim cadaver, esophagi latera ob vehementem compressionem coaluisse animadvertit, ipsumque ejus tubulum sub glandulis illis abiisse in corpus solidum introspexit. Scirrhum in majore oculi sinistri cantho natum, castaneam aequantem, feliciter abstulisse Hildanum, scribit Van Swietenus in comment. Boerhaavii. Tonsillas, post inflammationem illarum male curatam, in scirrhum induruisse vidit ipse Auctor aliquoties. Plurimae forent Medicorum observationes huc adducendae de scirrho; verum, ut brevitati consulam, paucas retulisse sufficiat. Symptoma illud, quod experientia compertum habuimus, hic nullo negotio extricatur. Quippe mulieres quinquagenarias hysterica passione graviter laborantes, nec non virgines, quae immaniter mensium suppressionem passae fuerant, ocyus, ac par est, talibus affectas scirrhis non raro observavimus. Ratio est, quia dum menses in illis cessant, sanguis ille, qui fluere solitus erat, sive per vaginam, sive per

uterum (qua de re Anatomici magna inter se contentione dimicant) ad alia vasa regurgitat; deinde ob vasorum actionem in ipsamet fluida labefactatam, haec spissiora fiunt, atque adeo in glandulis ibi repertis interclusa scirrhosum morbum producunt. Scirrhi causa merito recensetur viscida, crassa, viscosaque materia, dum particulae istae sanguineae cum tardis, *quae majorem habent vim inertiae, vel motum citius amittunt* (Praeceptore Hallero), se se attrahunt, naturamque gypseam, immo vitream acquirunt, impactae, insertaeque in ejus spatia per adhaesionem magnam: sic in glandulis scirrhus inchoatur, perficiturque. Causae remotae inquirantur attentius apud Boerhaavium, & Gerardi Van Swieteni commentarios. Jam vero proximum est, ut ad cancrum expendendum, quantum in me erit, aggrediar.

Cancer a similitudine cancri nuncupatus, tumor est rotundus, lividus, aut subniger, dolensque, dum canales circumcirca scirrhum inflammari incipiunt: inde exulceratur, & in pus convertitur. Non parum aberrarunt a veritate illi, qui cancrum ad solas mulierum mammas, & virorum scapulas restrinxerunt. Nam exemplis docemur, quae a multis scriptoribus memoriae prodita accepimus, in aliis quoque corporis

poris partibus cancros enaſci, ut in labiis, lingua, in pene virili: quae nos quidem exempla apud Hildanum legimus. In virgine adulta ſatis magnam verrucam in dorſo locatam in cancrum degeneraſſe Van Swietenus obſervavit. Idem auctor vidit in pollice pedis, dum unguem imprudentius ſecuerat chirurgus in quadam ruſtica, laeſeratque tenerrimam illam pulpam nervoſam, quae ibi eſt, ſimilem excreviſſe fungum; quem cùm rodentibus conſumere tentaret idem chirurgus, ſic irritavit, ut in horrendum cancrum abiret. Superiore anno in pede dextro cujuſdam artificis cancrum ego obſervavi cum Praeceptore in urbe Roma; quem feliciter ille curavit. Igitur non tantum in ſcapupulis, ac mammis, verum etiam in quibuſdam aliis partibus cancer enaſcitur. Cauſam hujuſmodi morbi recte eſt aſſecutus Boerhaavius, dum ait: *eſt quidquid ſcirrhum facit, acre ſcirrho mixtum; mutatio in circulantibus, a menſtruis, haemorrhoidibus, haemorrhagia qualibet retentis; ſterilitas, caelibatus, effoeta aetas a 45. ad 50. annos; victus auſterus, acer, calidus; affectus animi triſtes; & bilioſi; irritatio externa quaelibet, motu, calore, acrimonia, emolliente, ſuppurante, cauſtica, veſicante medela externa, vel interna ſimilia peragente.* Haec de obſtructione,

 ſcir-

ſcirrho, & cancro dicta ſint ſatis. Nunc de chalybis natura in obſtructionibus agendum eſt.

Chalybs (teſtante Andrea Baccio lib. 6. de Thermis cap.2.)*nominatur quaſi ferrum Chalybum, a regione Chalybum in Ponto, ubi puriſſimum ac duriſſimum gignitur*. Ferrum etiam Mars ab aliquibus dicitur,quod Mars planeta in productione ferri ſuas partes habeat radiis immittendis, & in terrae ſinu radicitus implantandis. Sapienter igitur illuſtres viri ſcripſerunt, nihil eſſe in ipſo Marte, quin reperiatur in ferro; de quo Plinius: *hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, vitae ſqualore deciſo annis omnibus cogimus juveneſcere. Hoc extruimus tecta, caedimus ſaxa, omneſque ad alios uſus ferro utimur: Sed eodem ad bella, caedes, latrocinia, non cominus ſolum, ſed etiam miſſili, volucrique, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc vero pennato*, & aliis, recenter in perniciem hominum inventis. Jurequidem Scriptores nonnulli ferrum Martem appellarunt, non ſolum quod hic planeta in generatione, & productione ferri dominium exerceat, ſuaſque tunc temporis in ferrum virtutes, ac proprietates inducat; ſed quod etiam Martis naturam ferrum ſequatur, & imitetur. Si quempiam Medicorum non pudet contemnere chalybem, is etiam ferrum, ſeu Martem

con-

contemnat necesse est; cum tamen ferrum propter consistentiam, & duritiem, qua pollet, valde conducat ad corporis humani sanitatem. Neque enim hujus oeconomia posset in aequilibrio sustineri, deficiente laudato remedio; sine quo Medicina claudicans foret, & imbecillis. Ut id ipsum de chalybe pro dignitate demonstrem; ita constituo, chalybem in obstructionibus persanandis utiliter adhiberi. Non enim tam equitatio laudabilis, atque utilis est per celeberrimos Anglos, Sydenhamum, & Mortonum, qui eam non dubitant in hectica,& phthisi praesentissimam appellare; non tam Mercurius luem Celticam ex humano corpore potest ejicere; non tam Cortex Peruvianus febres intermittentes expugnare; non tam Laudanum liquidum, sine quo Medicina manca esset juxta Sydenhamum, sedare colicam valet, quam est chalybs idoneus ad obstructiones tollendas. Chalybs remedium est celebratum a viris clarissimis, tum veteribus, tum recentioribus, parum vero cognitum a philosopho nostro,qui non intelligit, quibus hoc medicamentum viribus polleat ad obstructiones debellandas: id quod multis rationibus planum fiet. Neminem praeterit, a Methodicis bina morborum principia tradi, quorum unum laxum, alterum vero adstrictum appellant; illaque eorum me-

methodus hujusmodi erat, ut pro laxantibus adstricta remedia, pro adstrictis laxantia applicarent. O veram, ac recte nobilem methodum! Tibi, o Medicorum Princeps Hippocrates, hoc quoque debemus: fit enim eo, ut malae omnes affectiones expugnentur, ac valetudinis commodo consulatur. Quid tum denique? Hoc pacto dum nimiae solidorum rigiditatis insidias satis clare cognosco per propria signa, idest per durum, subtilem, ferrinumque pulsum, una cum accensa siti conjunctum, continua vigilia, diro vomitu, exanthematibus, ingenti delirio, alvi duritie cum cutis asperitate, singultu, ac inflammatione, statim eorum laxationem tentandam, & inducendam arbitror. Contra vero reparandum vigorem, nimia eorumdem flacciditate cognita, habitis symptomatis, hoc est, pulsu molli, debili, frigore in extremitatibus ingenti, lingua nimis humida, simplici nausea, corporis fluxu, humido cutis sudore, magna somnolentia, viriumque prostratione. Quapropter censeo repetendum, quod in aureis aphorismis artis Parens Boerhaavius scriptum reliquit, dum ait: *Rigiditas fibrae nimia est adunatio partium minimarum, quae tam valide faciat eas cohaerere, ut non cedant illi actioni fluidorum, quae superare debet hanc resistentiam, ut maneat sanitas. Contra*

tra

tra fibrae debilitas vocatur adunatio partium minimarum cum nisu in cohaesionem tam parvo, ut vel illo levi motu solvi queat, qui sanitatis effectu fit, vel non multum majori. Qui sunt in Medica facultate diligenter versati, ajunt, rigiditatem solidorum nimiam indicare eorum laxationem, hanc autem vigorem reparare. Sit v. g. obstructio, in qua offendimus fibrae nimiam laxitatem, ut in Chlorosi evidenter patet; ad hujusmodi laxitatem tollendam, praeter multa, quae prosunt, acido-austera fossilia computantur; *inter quae*, Duce Van Swieteno p. 36., *reliquis fere omnibus palmam praeripit ferri, in acidis vegetabilibus fermentatis soluti, usus; quo miraculi instar tumentia illa frigida debilia corpora reviviscunt; nulla fit inde evacuatio liquidi distendentis, sed novum robur accedit; quo plus contracta promoveant stagnantes fere humores; illi autem, qui evacuando curare volunt hos morbos, plus debilitant.* Chalybs igitur egregium remedium in obstructionibus, sive in pollinem redigatur, sive quocunque modo propinetur, illico a salibus intra machinam nostram solutus, sic agit: dum particulae illae sulphureae metallicae, ac acidoausterae deglutiuntur, eae vel intra canales una cum sanguine permiscentur, vel forinsecus eorum superficiem attingunt. Si in canales appellan-

lantur, maſſulas ſymbolas, ſeu earum cohaeſionem ſopitam, aut ex majore ſphaerica figura auctam, exſuſcitabunt: hinc ipſi ſanguini teretes illae maſſulae minores pro ſua diametro, ut per canales facillime tranſire poſſint, reſtituuntur: & partim terreis particulis, abſorbendo, imbibendoque quemcumque acidum peregrinum obvium; partim deoſtruendo, aperiendoque, auſteris ſuis operantur. Unde elaſticus ſanguinis motus reſtituitur, omnemque circuitum adimplebit. Si in vaſorum ſuperficiem agant, intricatiſſima fibrarum ſeries acido-auſteris roborabitur, atque idcirco vaſa omnia robuſtiora fient, eorum elementis ad ſe invicem accedentibus. Mox fibrae ipſae contractae ab liquido impulſo, arcus inſtar diſtentae ſeſe abbreviant, & in lineas rectas diſponunt, accedunt ad axem ſuae cavitatis, liquidum contentum appellunt; ipſorumque canalium functio tum demum abſolvitur, cum omnis obſtructio penitus deletur.

Quoniam vero inanem philoſophi, quem memoravi, opinionem ferre non poſſum, veram ſententiam illuſtrium Virorum teſtimoniis, atque rationibus luculentius confirmabo. Inter quos Plinium nat. hiſt. lib. 34. cap. 15. de Chalybis uſu ſcripſiſſe legimus: *Propinatur contra lienis vitia, abſumit enim illa*. Julius Caeſar Claudinus: *Pro-*

prium,

prium, ait, *melancholiae hypochondriacae alexipharmacum esse Chalybem; quoniam continuus illius usus semper felicem finem in aegris sit assecutus: siquidem in reserandis obstructionibus, in quibus omnis melancholiae curandae cardo versatur, nulli medicamento cedat*. Et de ingress. ad infirm. in appendic. sect. 2. *In curatione melancholiæ hypochondriacae medicamenta chalybeata sibi nullum par habere*. Aetius serm. 2, cap. 11. affirmat: *Lienosis praestantissimum esse remedium, aquam, vinum, aut poscam, in quibus ferrum extinctum fuerit, per multos dies sumtam*. Quod etiam *coeliacis, & lienosis multum profuisse*, observavit Oribasius. Rasis *lienis tumoribus utilem esse docuit*, cujus asseclae Serapio, Avicennas, Halyabbas fuerunt. Paulus Aegineta, *aquam, in qua extinctum candens ferrum, epotam spleneticis competere monuit*. Mercatus quoque dilucide hanc veritatem de morb. mulier. testatus est. *Tantam esse*, ait, *Chalybis naturam, & efficaciam, ut magnos etiam lienis, & uteri scirrhos persanasse visum sit*. Et alibi: *incredibili efficacia affectionis hypochondriacae Chalybem prodesse; & experimento esse confirmatum, in omnibus fere affectionis hypochondricae causis usum Chalybis commodum esse, sive in feminis ex utero, sive in eis, ac viris ex ventriculo, mesenterio, jecore, aut splene obstructis, aut quomodoli-*

dolibet humore obesis, malum oriatur. Sennertus lib. 3. part. 5. sect. 1. huic sententiae adstipulatur his verbis: *Experientia diuturna, & multa constat, Chalybem ad affectionem hypochondricam, cachexiam in mulieribus ex mensium obstructione, aliosque e pertinacibus lienis, & venarum meseraicarum obstructionibus ortos morbos, esse probatum remedium, & merito ob id magni faciendum*. Confirmat etiam Petrus Jo: Faber cap. 4. lib. 4. *Vulnera enim*, inquit, *curat omnia, & ulcera maligna, & cacoethea, & obstructiones reserat omnes, immo scirrhos hepatis, & lienis, & pedetentim dissolvit, & curat*. Longior sim, si Virorum Illustrium testimonia referre singula velim, quae in Mangeti Bibliotheca pharmaceutica leguntur pro decantati remedii defensione, tam in obstructionibus, quam in scirrho ipso, morbisque aliis. Nam binis viribus Chalybs, vel ferrum praeditum est, roborandi scilicet, & aperiendi; haec in volatiliori potissimum, ac proinde in sale; illa vero in terreis particulis residet: quod plerique scriptorum aperte ostenderunt. Inter novissimos Italus quidam lib. 3. de Chlorosi: *Inter praesidia*, inquit, *medica, non infimum sane, & antiquitus obtinuit locum*: qui & alibi ait: *blande agit, obstructiones recludit, viscerum vim enervem roborat, aliosque optimos, cito, ac tuto, non prae-*

praepostere modo propinetur, praestat effectus. Sed, quae sequuntur, viri optimi verba ferre nequeo: *Tyrones interim monitos velim, ne corpore non rite purgato, neque humoribus non antea diu subactis, ac non bene dilutis, Martem umquam propinent.* In hoc enim Sydenhamo Professori Londinensi aperte repugnat, qui genuinam, veramque methodum in praxi sedulo callebat, quem Professores omnes in ipsa exercitatissimum, & omnibus imitandum fatentur. Ipse gravissimus Auctor in disser. Epist. ad Guilielmum Cole scribens, haec habet: *Si quis objiecerit limaturam Chalybis, nisi aeger subinde fuerit expurgatus, in visceribus haerentem, ei, qui illam devoraverit, nocere posse; Respondeo primum, me nihil umquam tale in quoquam deprehendisse; deinde longe verisimilius esse eamdem muco, & excrementitiis partium humoribus involutam una cum istis tandem omnem elabi.* Oportet ergo credamus, Italum istum vel Sydenhamum non legisse, vel si legit, contra Virum insignem, ejusque de Chalybe experimentum praefracte stare voluisse. Mars ergo instructus diversis viribus, adstringendi videlicet, & aperiendi, in tubulorum parietes ictus non ita valide impingit, ut fibras convellat, impellat membranas, laceret, infringat, meatus magis, magisque quandoque

 in-

infarciat, abſceſſus, ſcirrhos, ſanguinis, lymphaeque profuſiones interiores, inflammationes, cruciatus, tormina, aliaſque plurimas perquam moleſtas, & perſaeque lethales inducat affectiones. Haec enim fabula eſt, quam ipſe Auctor inſcite comminiſcitur. Non ignoro, Boerhaavium noſtrum de virib. medic. p. 446. edit. ult. Venetæ ſcripſiſſe, *Chalybem in morbis acutis, ubi vaſa ſunt conſtricta, ſcirrhos inſanabiles, aut mortem arceſſere*; quam opinionem verbis magnificis nonnulli efferunt, nec ipſe improbo: nam cum Methodica conſentit optime, quae, uti ſupra notatum eſt, omne laxum docet eſſe adſtringendum, omne adſtrictum laxandum. At inde non poterat philoſophus ille, quem oppugnamus, in univerſum concludere, uſum Chalybis ſemper eſſe lethalem. Quippe ipſe Magnus Boerhaavius aperte tradit, eſſe aliquando ſalutarem. Ejus autem haec verba ſunt Opere citato pag. 445. *In morbis laxiſſimis Virginum Chalybs optime conducit*. Cum Scriptoribus iis, quos ante dixi, omnino ſentit Hoffmannus, qui docuit, *medicamenta Martialia cum ſalinis, & balſamicis maritata, commodeque exhibita non inepte pro ſpecifico, & efficaciſſimis ad cachexiam, & chloroſin ſanandam haberi remediis*. Nec praetermittendus videtur Pitcarnius, qui tum in affectio-

ctione hypochondriaca, tum in mensium suppressione Chalybem adhibuit. Consentit Joannes Freindius in Emmenolog. p. 213. *Chalybem etiam vi momenti sui vasa potenter aperire; quippe qui corpus valide ponderosissimum sit*. Haec una est ferri proprietas, quam tom. 1. Chem. Boerhaavius agnovit: sic enim habet: *quarum 1. iterum suo se distinguit pondere. 2. minus simplex praecedentibus, cum manifesta praebeat sulphuris crudi adhaerentis indicia, & combustilis verae materiae, immo vero & saepe in flammas vivas convertendae. 3. in igne fixum quidem, ita tamen, ut fumet, scintillas quasi combustili a materie spargat, pondere assiduo minuatur. 4. ductile sub malleo, in filamenta distractile, non vero in subtilitatem, quin dehiscat, aut fragilitatem prodat. Durum sonorum. 5. ignitur ante fusionem diu; funditur igne magno, omnium metallorum difficillime ignitum penitus frigidae aquae tactum fert. 6. solvitur facillime omni sale, rubescens cum iisdem, sales solventes facillime perdit, in scorias consumitur ferruginosas; hinc vix valet a rubigine praeservari. 7. facillime destructile inter omnia metalla, illico abit in scorias. 8. magnete trahitur trahens illum. 9. corpori humano vi medicato optimum, minus inde remotum, quam alia metalla, inque eo fere solvi potest*. Haec ultima proprietas dilucide nobis

ape-

aperit, quanta polleat virtute Chalybs in humano corpore ad obstructiones ejusdem eliminandas. Quin etiam experientia saepissime edocti sumus, non solum in obstructionibus, verum etiam in aliis morbis ejusdem usum esse quam maxime salutarem. Sane haec medicamina, quae ad genus pertinent adstringentium, in solidas potissimum partes agunt; &, quod mirabile est, in nimia solidorum laxitate, post ejus usum Virginum color e pallido brevi fit rutilus, roseus; quod Van Swietenus p. 24. in suis quoque commentariis perspicue observavit. Cum *per ferrum*, ait, *ingestum, & corporis exercitia augeatur in hac puella vis firmarum partium in fluida contenta, incipit tumens subsidere facies, amoeno, roseo colore genae, & labia perfunduntur, redit debitus vigor toti corpori*. Et doctissimus Freindius in Emmenolog. pag. 213. *Nemini quippe obscurum esse arbitror Chalybem tum gravitatis suae momento, tum attenuandi vi obstructa vasa posse aperire; hinc enim sanguinis lentescentis, unde oritur obstructio, cohaerentiam tollit; inde humores impetu quodam per capillaria propellit*. Ergo neque inflammationes, neque cancri, neque scirrhi enascentur in corpore, si Chalybe utamur, quem certissimis documentis innocuum esse deprehendimus. Boerhaavius noster tom. 1. Chem. pag. 333. *in homi-*

homine, inquit, *praestantem largitur*, *& sine noxa fere medelam*, *dum caetera violentius agunt*. Haec de Chalybe, ejusque usu saluberrimo dicta satis esse possunt ad inanem paucorum opinionem convellendam. Nunc de hydrargyro aliqua dicam.

Hydrargyrum volatilitate, fluiditate, gravitateque partium globosarum in minimos canales delatum, propter eorum angustiam, in minimas partes dividitur; una cum sanguine mixtum, ejus massulas ita propellit, ut ipse celeriorem motum acquirat; hinc potentia quidem sua premente humores attenuat, effringitque, eosque sibi invicem adhaerentes facilius per cylindrica, conicaque vasa appellit; atque ita vitales, & naturales actiones in corpore nostro perficiuntur. Sane huc tua pertinet, Alberte Haller, docta sententia, qui p. 317. tom. 6. ita scribis: *Ab obstructionibus oriuntur morbi chronici plerique. Sed obstructiones, quatenus obstructiones sunt, sanantur omnes Mercurii viribus*. De quo eleganter Sextus Lucilius in prima.

Adsit, qui phialae ventri sublimis adhaesit,
Duplex Mercurius vulcano instante; rebellem
Nam morbum irretit morborum Protea, ut olim
Sontem Japetidem Scythica sub rupe ligavit.

Quod unum superest, oro te, Eruditissime

me Haller, ut hanc meam Dissertationem auspicio tuo, & patrocinio tueare. Vale XIV. Kal. Novembris MDCCXLV.

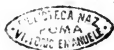
IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sac. Palatii Apostolici.

F. M. de Rubeis Archiep. Tarsi Vicesg.

IMPRIMATUR.

F. Raymundus Palombi Magister Socius Rmi Patris Mag. Sac. Pal. Apost.

FINE.